

**НАУЧНОИЗСЛЕДОВАТЕЛСКИ ПЛАН ЗА 2021 – 2023 Г.
НА ИНСТИТУТА ЗА БЪЛГАРСКИ ЕЗИК „ПРОФ. ЛЮБОМИР АНДРЕЙЧИН“**

Академични речници на българския език

Проект: Речник на българския език

Звено: Секция за българска лексикология и лексикография

Вид на проекта: колективен, национален

Срок: 2020 – 2022 г.

Финансиране: бюджетна субсидия

Ръководител: проф. д-р Диана Благоева

Участници: проф. д-р Диана Благоева, проф. д-р Сия Колковска, доц. д-р Цветелина Георгиева, доц. д-р Надежда Костова, гл. ас. д-р Ванина Сумрова, гл. ас. д-р Атанаска Атанасова, гл. ас. д-р Михаела Кузмова, Светломира Манова

Анотация: Проектът е насочен към разработване на многотомния тълковен „Речник на българския език“ (<http://ibl.bas.bg/rbe/>), в който се представя в лексикографска форма лексикалното и фразеологичното богатство на българския език в неговото стилистично и функционално разнообразие. Лексикографското описание е с широк хронологичен обхват и включва периода от първата четвърт на XIX в. до наши дни. В издадените досега 15 тома (до буква Р включително) са разработени общо около 120 000 заглавни думи. Речникът предоставя комплексна информация за семантичните, граматичните и стилистичните особености на лексикалните единици, за тяхната употреба и за фразеологичния им потенциал, както и за произхода на заетите от други езици думи, и е предназначен за много широк кръг ползватели.

Проектът се отнася към приоритетната област в изследванията на Института за български език „Академични речници на българския език“.

Резултати: Том XVII от „Речник на българския език“.

Проект: Български етимологичен речник

Звено: Секция за българска етимология

Вид на проекта: колективен, национален

Срок: 2020 – 2022 г.

Финансиране: бюджетна субсидия

Ръководител: доц. д-р Христина Дейкова

Участници: доц. д-р Христина Дейкова, гл. ас. д-р Симеон Стефанов, Красимира Фучеджиева

Анотация: „Българският етимологичен речник“ е единственото по рода си у нас фундаментално научно изследване на произхода на българската лексика от всички краища на българското езиково землище. В него се изяснява домашният или чуждоезиковият произход на широки пластове от речниковия състав на българския език, като се разкриват връзките на българския език и българския народ с други езици и народи – славянски, балкански, индоевропейски и неиндоевропейски, от най-древни

времена до днес. Чрез етимологичните изследвания на българския език се хвърля светлина с езикови средства върху генезиса на българския народ, върху неговата материална и духовна култура през вековете и върху историята му. Целите и резултатите от научноизследователската дейност по проекта са пряко свързани с изучаването и съхраняването на българското културноисторическо наследство. „Българският етимологичен речник“ има както фундаментално научно, така и научноприложно значение и се ползва от много други хуманитарни научни направления, от различни образователни и културни институции.

Многотомният лексикографски труд се разработва в рамките на две от приоритетните направления на Института за български език – „Академични речници на българския език“ и „Езиково културноисторическо наследство на българите“.

Резултати: Том IX /свезки от „Български етимологичен речник“.

Проект: Европейска лексикографска инфраструктура (European Lexicographic Infrastructure – ELEXIS)

Звено: Секция за българска лексикология и лексикография

Вид на проекта: колективен, международен

Партньори: Институт „Йожеф Стефан“, Словения (координатор); „Лексикал компютинг“, Чехия; Институт за нидерландски език, Нидерландия; Университет „Сапиенца“, Италия; Ирландски национален университет, Ирландия; Австрийска академия на науките; Център за дигитална хуманитаристика, Белград; Изследователски институт по лингвистика, Унгарска академия на науките; Нов университет в Лисабон, Португалия; „К речници“, Израел; Институт за компютърна лингвистика „Антонио Замполи“, Италия; Дружеството за датски език и литература, Дания; Университет на Копенхаген, Дания; Университет на Трир, Германия; Институт за естонски език, Естония; Кралска испанска академия.

Срок: 01.02.2018 г. – 31.07.2022 г.

Финансиране: Европейска комисия

Ръководител: проф. д-р Светла Коева (Секция по компютърна лингвистика)

Участници: проф. д-р Светла Коева (Секция по компютърна лингвистика), проф. д-р Диана Благоева-Стефанова, проф. д-р Сия Колковска, проф. д-р Тинко Тинчев, гл. ас. д-р Димитър Георгиев (до 18.02.2019 г.) (Секция по компютърна лингвистика), Мартин Ялъмов (Секция по компютърна лингвистика), гл. ас. д-р Михаела Кузмова (от 01.07.2020), д-р Ивелина Стоянова (от 01.07.2020 г.)

Анотация: Изследователските цели на проекта (<https://elex.is>) са съсредоточени върху: разработване на стратегии, инструменти и стандарти за извличане, структуриране и свързване на многоезикови лексикографски ресурси; осигуряване и популяризиране на свободния достъп до лексикографски данни; сътрудничество и обмен на знания между различни изследователски групи. В рамките на проекта ще се изгради научна инфраструктура, която ще обедини изследователски колективи, работещи в областта на лексикографията, компютърната и корпусната лингвистика.

В резултат на изпълнението на проекта ще бъде изградена обща платформа за създаване, споделяне и използване на езикови ресурси и технологии в областта на лексикографията и компютърната лингвистика. Ще бъде осигурен достъп до:

съществуващи и новосъздадени лексикографски ресурси; инструменти за преобразуване, хармонизация и семантично съотнасяне на многоезикови лексикографски данни.

Значението на проекта е в няколко направления: повишаване на качеството и ефективността на лексикографската работа; предоставяне на съвременни компютърни приложения за лексикографска работа; предоставяне на разнообразни многоезикови лексикографски ресурси с приложение в областта на научните изследвания, образованието, преводаческата работа, компютърната обработка на езика.

Проектът се разработва в рамките на приоритетното направление на Института за български език „Академични речници на българския език“ и „Електронни езикови ресурси и програми за тяхната обработка“.

Резултати: многоезикови лексикографски ресурси; платформа за създаване, споделяне и използване на езикови данни; европейска лексикографска научна инфраструктура.

Проект: Съпоставително изследване на българска и полска фразеология

Звено: Секция за българска лексикология и лексикография

Вид на проекта: колективен, международен

Партньор: Институт по славистика при Полската академия на науките

Срок: 2018 – юни 2021 г. (удължен с шест месеца – протокол № 21 от заседание на НС от 28.09.2020 г.)

Финансиране: международен обмен по двустранни спогодби на БАН

Ръководител: проф. д-р Диана Благоева

Участници: проф. д-р Диана Благоева, проф. д-р Сия Колковска, проф. д-р Светла Коева (Секция по компютърна лингвистика; до 01.10.2018 г.); от полска страна: д-р Войчех Сосновски (ръководител на проекта), д-р Анна Кишел, проф. Роман Рошко, д-р Максим Душкин

Анотация: В теоретичен план проектът има за цел да бъдат проучени пътищата и механизмите за обогатяване на фразеологичния фонд на българския и полския език в съвременния период. Съпоставителният подход позволява да бъдат открити както междуезиковите сходства, така и вътрешноезиковите специфики в протичането на актуалните процеси в българската и полската фразеология. В научно-приложен план проектът е насочен към разработването на двупосочен (българско-полски и полско-български) речник на активната фразеология с общо 1000 заглавни единици (500 за българския и 500 за полския език). Речникът на активната фразеология ще обогати съществуващите лексикографски ресурси за български и полски език и ще предостави на изучаващите двата езика информация за значението на активно употребяваните в съвременния период фразеологизми във всеки един от езиците и за техните еквиваленти в другия език.

Проектът се отнася към приоритетните области в изследванията на Института за български език „Академични речници на българския език“ и „Теоретични езиковедски изследвания“.

Резултати: българско-полски фразеологичен речник, тематично свързани студии и статии

Проект: Речник на основните термини в българската наука. Т. VI. Изкуство

Звено: Секция по терминология и терминография

Вид на проекта: колективен, национален

Срок: 2019 – 2022 г. (удължен с една година – протокол № 3 от заседание на НС от 19.02.2021 г.)

Финансиране: бюджетна субсидия

Ръководители: чл.-кор. проф. д.ф.н. Мария Попова, гл. ас. д-р Екатерина Петкова

Участници: чл.-кор. проф. д.ф.н. Мария Попова (извънщатен сътрудник), доц. д-р Борислав Попов (външен сътрудник, Югозападен университет „Неофит Рилски“), гл. ас. д-р Екатерина Петкова, гл. ас. д-р Кристияна Симеонова, гл. ас. д-р Радостина Стоянова (лектор в чужбина), д-р Адриана Христова

Анотация: Цел на проекта е създаването на речник на българските термини, използвани в областта на изкуството. Предназначението на речника е да осигурява точност и еднозначност в професионалната комуникация на специалистите, да подпомага терминологичната практика на ученици, журналисти и на всички членове на обществото, като представи българска терминология в областта на изкуството. В обхвата на речника са включени подобластите: изобразително изкуство, музика, танц, филмово и театрално изкуство. Концепцията за изграждане на речника следва концепцията на завършените четири тома от поредицата терминологични речници в различни научни области. Речникът е предназначен за ученици, студенти и специалисти в съответните области на знанието, но също така може да бъде използван и от най-широки кръгове от българското общество.

Проектът се отнася към приоритетното направление на Института за български език „Академични речници на българския език“.

Резултати: терминологичен речник в областта на изкуството

Проект: Български топонимен речник

Звено: Секция по ономастика

Срок: 1 юни 2019 – 30 юни 2023 г.

Вид на проекта: колективен, национален

Финансиране: бюджетна субсидия

Ръководител: проф. д.ф.н. Анна Чолева-Димитрова

Участници: проф. д.ф.н. Анна Чолева-Димитрова, доц. д-р Мая Влахова-Ангелова, гл. ас. д-р Надежда Данчева, ас. Кристина Петрова (докторант, до м. декември 2020 г.)

Анотация: Целта на проекта е създаването на еднотомен топонимен речник, който ще включва селищни, местностни, водни имена, както и някои названия на културноисторически обекти с национално значение, намиращи се в сегашните и историческите граници на България. Речникът ще бъде ориентиран към актуалното състояние на онимната ни система, но ще представя и стари записи и варианти на имената, за които има такива. Нормативният принцип в речника ще се осъществява в посочването на официално приетото – стандартизирано название, изписвано според книжовните норми. Поради ограничения обем ще бъдат включени имена на обекти с национално значение, а само в някои отделни случаи – и с регионално. Етимологичният анализ на имената ще бъде основна част на речниковата статия.

Топонимите, които имат повече от една етимология, ще бъдат разглеждани по-подробно, като се изброяват най-приемливите от тълкуванията. Успоредици ще се дават само при по-трудните за етимологизуване имена.

Проектът се отнася към две от приоритетните научни направления на Института за български език: „Академични речници на българския език“ и „Езиково културноисторическо наследство на българите“.

Резултати: топонимен речник

Теоретични езиковедски изследвания

Проект: **Нормативна граматика на съвременния български език (втори етап)**

Звено: Секция за съвременен български език

Вид на проекта: колективен, национален

Срок: ноември 2020 г. – ноември 2023 г.

Финансиране: бюджетна субсидия

Ръководител: доц. д-р Руска Станчева

Участници: доц. д-р Руска Станчева, доц. д-р Катя Чаралозова, доц. д-р Татяна Александрова, доц. д-р Милен Томов, гл. ас. д-р Николай Паскалев (лектор в чужбина), гл. ас. д-р Илияна Кунева, д-р Жанета Златева, Лора Желева (докторант), Илияна Стоилова (в дългосрочен отпуск), ас. Малина Стойчева (докторант); проф. д-р Вяра Малджиева (външен сътрудник, Торунски университет „Николай Коперник“)

Анотация: Проектът е съсредоточен върху описанието на граматичната система на съвременния български език. Във връзка с това е възприет подходът формалната страна на езика (морфология и синтаксис) да се описва самостоятелно и независимо от функцията (семантиката). Крайната цел на проекта е да се направи системно изложение на граматичните правила на съвременния български книжовен език. В частта за синтаксиса, по която се работи през втория етап на проекта, описанието е съсредоточено върху представянето на синтактичните структури, свойствени на словосъчетанията и изреченията в българския книжовен език.

Тази граматика ще отговори на необходимостта от надежден нормативен справочник. Ще обобщи промените в обхвата на граматичните норми, правени в двата академични правописни речника от 2002 и 2012 г. Ще бъде допълнена и разширена кодификацията на неописвани до момента проблемни случаи в писмената книжовна практика.

Проектът е ориентиран към две от приоритетните направления на Института за български език – „Теоретични езиковедски изследвания“ и „Езикова култура“.

Резултати: тематично свързани студии и статии; колективна монография

Проект: **Теория на терминологията**

Звено: Секция по терминология и терминография

Вид на проекта: колективен, национален

Срок: 2019 – 2021 г.

Финансиране: бюджетна субсидия

Ръководител: гл. ас. д-р Кристияна Симеонова

Участници: гл. ас. д-р Кристияна Симеонова, доц. д-р Марияна Витанова (Секция за етнолингвистика), гл. ас. д-р Екатерина Петкова, гл. ас. д-р Велислава Стойкова, гл. ас. д-р Радостина Стоянова (лектор в чужбина), д-р Адриана Христова

Анотация: Целта на проекта е да обслужва развитието на терминологията и практическата дейност както на специалистите по терминография, така и на специалистите във всички останали научни и професионални области. Разработките в рамките на проекта се подчиняват на основните насоки в развитието на терминологичната наука – изучаване на общата терминологична теория, установяване на особеностите на българската терминология в когнитивно-концептуален и лингвистичен аспект. Освен за развитието на лингвистичната теория и терминологичната практика резултатите от изпълнението на проекта имат значение за развитието на всички отделни научни области, тъй като осигуряват теоретико-методологическите и приложни основи за създаването и усъвършенстването на терминологията в научната, общественно-политическата и учебната дейност.

Проектът се отнася към приоритетното направление на Института за български език „Теоретични езиковедски изследвания“.

Резултати: сборник с тематично свързани студии и статии

Проект: Изследване на българска и словашка лексика със средствата на информационните технологии

Звено: Секция по терминология и терминография

Вид на проекта: колективен, международен

Партньор: Институт по езикознание „Людовит Щур“ при Словашката академия на науките

Срок: 2018 г. – юни 2021 г. (удължен с шест месеца – протокол № 20 от заседание на НС от 10.09.2020 г.)

Финансиране: международен обмен по двустранни спогодби на БАН

Ръководител: гл. ас. д-р Велислава Стойкова

Участници: гл. ас. д-р Велислава Стойкова, гл. ас. д-р Екатерина Петкова; ас. д-р Кристина Капанова (външен сътрудник, Институт за информационни и комуникационни технологии при БАН); от словашка страна: проф. д-р Мария Шимкова (ръководител на проекта), гл. ас. д-р Даниела Майхракова, гл. ас. д-р Яна Левицка

Анотация: Цел на проекта е осъществяването на съвместни езиковедски изследвания на българска и словашка лексика със средства от областта на информационните технологии. Предвижда се да бъде извършен комплекс от изследователски дейности, насочени към проучване на обща и специализирана лексика, както и на устойчиви сравнения в двата езика с оглед на лексикалната им съчетаемост и вариативност.

Проектът е ориентиран към приоритетното направление на Института за български език „Теоретични езиковедски изследвания“.

Резултати: тематично свързани студии и статии

Проект: **Онтология на ситуациите за състояние – лингвистично моделиране. Съпоставително изследване за български и руски**

Звено: Секция по компютърна лингвистика

Вид на проекта: колективен, международен

Партньор: Санктпетербургски държавен университет

Срок: 2021 – 2022 г.

Финансиране: Фонд „Научни изследвания“

Ръководител: проф. д-р Светла Коева

Участници: проф. д-р Светла Коева, проф. д.ф.н. Максим Стаменов, гл. ас. д-р Валентина Стефанова, гл. ас. д-р Мария Годорова, гл. ас. д-р Светлозара Лесева, гл. ас. д-р Цветана Димитрова, д-р Ивелина Стоянова, Христина Кукова; проф. д-р Йовка Тишева (външен сътрудник, Софийски университет „Св. Климент Охридски“), доц. д-р Марина Джонова (външен сътрудник, Софийски университет „Св. Климент Охридски“); от руска страна: проф. д.ф.н. Елена Ю. Иванова (ръководител на проекта), проф. д.ф.н. Антон Циммерлинг, проф. Галина Кустова, гл.н.с. Александър Летучий, м.н.с. Мария Овсянникова, Александра Еремченко

Анотация: Проектът е посветен на предикатно-аргументните структури, изразяващи ситуации за състояние в български и руски език. Изследването е насочено към семантично описание и типологизация на предикатите и предикативите за състояние (стативни предикати и предикативи), изследване на моделите при синтактичната им реализация и установяване на набора от семантични и граматични характеристики, които обуславят реализацията на диатези и възможните редувания между тях. В резултат на лингвистичното моделиране ще бъде представена онтология на начините за изразяване на състояние и ще се демонстрират особеностите на концептуализацията, лексикализацията и граматикализацията при изразяването на състояние в двата изследвани езика. Проектът ще допринесе за изясняване на характера на предикативността и нейните прояви с оглед на съвременното състояние на българския и руския език и ще даде възможност за задълбочено изследване поотделно и в съпоставка на семантичните и синтактичните конструкции за изразяване на различните типове състояния. Съпоставката с руски език ще отличи общославянските и езиково специфичните особености в двата езика.

Проектът е ориентиран към приоритетното направление на Института за български език „Теоретични езиковедски изследвания“.

Резултати: тематично свързани статии и студии; база от данни с ексцерпирани примери, илюстриращи предикати и предикативи за състояние в български и руски; глави от колективна монография

Езикова култура

Проект: **Езикова култура и езикова политика. Типология на отклоненията от правоговорните норми**

Звено: Секция за съвременен български език

Вид на проекта: колективен, национален

Срок: 2021 – 2023 г.

Финансиране: бюджетна субсидия

Ръководител: доц. д-р Татяна Александрова

Участници: доц. д-р Татяна Александрова, доц. д-р Катя Чаралозова, доц. д-р Руска Станчева, доц. д-р Милен Томов, гл. ас. д-р Илияна Кунева, д-р Жанета Златева, Лора Желева (докторант), ас. Малина Стойчева (докторант)

Анотация: Основната цел на проекта е да се типологизират отклоненията от правоговорните норми на съвременния български книжовен език и да се идентифицират причините за затрудненията при прилагането на правоговорните правила. Цели се оптимизирането на кодификаторската и консултантската дейност на Института за български език като водеща институция в областта на кодификацията, а оттам и в създаването на необходимите условия за поддържане на стабилността на книжовния език в неговата устна и писмена форма с оглед пълноценното му функциониране като официален. Изследователската част на проекта ще се реализира паралелно с научноприложна дейност в областта на езиковата култура и езиковото консултиране: ежедневни консултации в Службата за езикови справки и изготвяне на отговори на реални потребителски въпроси, постъпващи по различни канали; изработване на експертни становища и др.

Като резултат от работата по проекта ще бъде изработена типология на отклоненията от правоговорните норми; ще се поддържа дейността на Службата за езикови справки и консултации.

Проектът е ориентиран към две от приоритетните направления в изследователската дейност на Института – „Езикова култура“ и „Електронни езикови ресурси и програми за тяхната обработка“.

Резултати: тематично свързани студии и статии

Езиково културноисторическо наследство на българите

Проект: Езикови ресурси от оригинални и преводни творби на Българското средновековие

Звено: Секция за история на българския език

Срок: 2021 – 2023 г.

Вид на проекта: колективен, национален

Финансиране: бюджетна субсидия

Ръководители: проф. д.ф.н. Марияна Цибранска-Костова, проф. д-р Елка Мирчева

Участници: доц. д-р Георги Митринов, доц. д-р Явор Милтенов

Анотация: Проектът си поставя за основна цел да продължи системното и съответстващо на съвременните изисквания изследване на оригинални и преводни творби от различни жанрове и от различни периоди на българската езикова диахрония. През първата година от периода на проекта се работи по две теми. Първата тема „Преславски лексикални маркери“, с изпълнител доц. д-р Я. Милтенов, е втори етап на

по-широко изследване, при който целта – след теоретичната и методологичната работа от първия етап – е да се навлезе в конкретиката на езиковите факти (да се издирят публикувани и непубликувани данни за преславските лексикални маркери в определен кръг произведения и да се извърши класификация на лексиката и групиране на текстовете, от които е ексцерпирана тя). Целта на работата по втората тема „Езикови свидетелства за българския характер на населението в Южните Родопи и Беломорието през XVI век. (Ч. 3. Неврокопска каза)“, с изпълнител доц. д-р Г. Митринов, е да се проучи ойконимията от български произход в Неврокопска каза през XVI в., като се възстанови тогавашната селищна мрежа. Основна задача е проучването на антропонимията в християнските селища от казата и нейната класификация според обособяването ѝ в различни тематични групи.

Проектът се отнася към две от приоритетните направления на Института за български език – „Езиково културноисторическо наследство на българите“ и „Извори за историята на българския език“.

Резултати: монографии, тематично свързани студии и статии, база от данни

Проект: **Всекидневният живот през Средновековието по лексикални данни от български и румънски език**

Звено: Секция за история на българския език

Вид на проекта: колективен, международен

Партньор: Института за лингвистика „Й. Йордан – Ал. Росети“ на Румънската академия

Срок: 2020 – 2022 г.

Финансиране: международен обмен по двустранни спогодби на БАН

Ръководител: проф. д.ф.н. Марияна Цибранска-Костова

Участници: проф. д.ф.н. Марияна Цибранска-Костова, проф. д-р Елка Мирчева, доц. д-р Ваня Мичева, доц. д-р Явор Милтепов, доц. д-р Георги Митринов; от румънска страна: проф. д-р Емануела Тимотин (ръководител на проекта), доц. д-р Мария Станку-Истрате, доц. д-р Лиляна Агаке, д-р Мариус Мазило, д-р Кристанел Сава, докторант Анка Сапович

Анотация: Проектът има за цел да отговори на нарасналото внимание към темата за всекидневието на човека през различни исторически периоди, неговия познавателен и ценностен опит, взаимоотношенията му със заобикалящия свят. Основните области на живота, за които ще се търси нова лексикална информация, са: човекът и природата (времето, сезоните, природните бедствия, астрономическите обекти и др.); човекът и неговият бит (жилища и съдове, храни и напитки, облекло и др.); човекът и обществото: (имената, професиите и социалната реализация, християнските ценности и др.). Темата обогатява с нов материал историческите речници на двата съседни езика. Теоретичните обобщения за културата на Средновековието ще бъдат подплатени с нов емпиричен материал от ръкописи в българските и румънските книгохранилища.

Проектът се отнася към приоритетното направление на Института за български език „Езиково културноисторическо наследство на българите“.

Резултати: тематично свързани студии и статии

Проект: Изследване на българските диалекти на различни езикови равнища

Звено: Секция за българска диалектология и лингвистична география

Вид на проекта: колективен, национален

Срок: 2019 – 2022 г.

Финансиране: бюджетна субсидия

Ръководител: проф. д-р Ана Кочева

Участници: проф. д-р Лучия Антонова-Василева, проф. д-р Славка Керемидчиева, проф. д-р Ана Кочева, доц. д-р Лиляна Василева, доц. д-р Кирил Първанов, доц. д-р Илияна Гаравалова, гл. ас. д-р Маргарита Котева, гл. ас. д-р Катерина Ушева

Анотация: Проектът цели изследването на българските диалекти на различни езикови равнища. Включва две теми. Първата тема „Български диалектен кулинарен речник“ (2019 – 2021 г.) е с ръководител проф. д-р Ана Кочева и участници: проф. д-р Славка Керемидчиева, проф. д-р Лучия Антонова-Василева, проф. д-р Ана Кочева, доц. д-р Лиляна Василева, доц. д-р Кирил Първанов, доц. д-р Илияна Гаравалова, гл. ас. д-р Маргарита Котева, гл. ас. д-р Катерина Ушева. При нейното разработване ще бъде представено словното богатство на българския език на диалектно равнище, което е част от духовната култура на българския народ и показател за националната му идентичност. Речникът ще включва българското словно богатство от тематичния кръг „кулинария“ от цялата българска езикова територия – в диалектния континуум и за пръв път, извън него – българска лексика от Банат, Молдова, Украйна, Крим и др. Речникът ще бъде основа за решаването на важни научноизследователски задачи у нас и в чужбина в областта на етимологията, историята на езика, етнолингвистиката, европеистиката, балканистиката, славистиката, социолингвистиката и др. С богатството на включения в речника диалектен материал, с широкия обхват на народните говори, той ще представлява интерес и за широката научна и културна общественост. Втората тема „Българските говори в областта Жупа, Република Косово“ (2020 – 2022 г.) е с изпълнител доц. д-р Илияна Гаравалова. Разработването на темата цели проучването на съвременните особености на българските диалекти извън държавните граници. Изследването е насочено към проучване на уникалния архаичен български говор в областта Жупа, Р Косово, който е съхранен благодарение на затвореността на общността и географската изолираност на региона. Резултатите от изпълнението включват събирането на актуален теренен материал, както и проучването му на различни езикови равнища – фонетично, морфологично и лексикално. Изучаването на този стар български диалект има важна роля за очертаването на западната граница на българското езиково землище.

Проектът се отнася към приоритетните направления на Института за български език „Езиково културноисторическо наследство на българите“ и „Академични речници на българския език“.

Резултати: диалектен кулинарен речник, тематично свързани публикации, корпус от текстове

Проект: Европейски лингвистичен атлас (ЕЛА)

Звено: Секция за българска диалектология и лингвистична география

Вид на проекта: колективен, международен

Партньор: Институт за лингвистика „Й. Йордан – Ал. Росети“ при Румънската академия, които председателстват Международния комитет на ЕЛА

Срок: 2020 – 2022 г.

Финансиране: международен обмен по двустранни спогодби на БАН

Ръководител: доц. д-р Илияна Гаравалова

Участници: проф. д-р Лучия Антонова-Василева; проф. д-р Ана Кочева, доц. д-р Илияна Гаравалова; от румънска страна: акад. Николае Сараманду (ръководител на проекта), проф. д-р Мануела Невачи.

Анотация: Посредством проекта „Европейски лингвистичен атлас“ колектив от Института за български език участва в международното издание Atlas Linguarum Europae (ALE). В него се картографират диалектните особености на всички езици на континента Европа, обхващащи седемте основни езикови групи – келтски, романски, германски, славянски, балтийски, угро-фински, кавказки, както и на други отделни езици, върху селищна мрежа от над 2600 пункта. Отражават се лексикални особености по въпросник, проучващ названията на основни понятия от бита и природата на континента. Всяка карта се придружава от обстоен коментар, който изяснява лексемите в ономазиологичен, семасиологичен и мотивационен аспект, като засяга и характерни въпроси на словообразователните и фонетичните варианти. Резултатите от лингвогеографското представяне способстват за изясняването на взаимовръзките между езиците на народите в Европа. Резултатите от изпълнението на проекта имат приложение в езикознанието, културологията, историята, европеистиката.

Проектът се отнася към приоритетното направление на Института за български език „Езиково културноисторическо наследство на българите“.

Резултати: лингвогеографски карти и коментари към тях за международното издание Atlas Linguarum Europae; тематично свързани студии и статии

Проект: Общославянски лингвистичен атлас (ОЛА)

Звено: Секция за българска диалектология и лингвистична география

Вид на проекта: колективен, международен

Срок: 2021 – 2023 г.

Финансиране: бюджетна субсидия

Ръководител: проф. д-р Славка Керемидчиева

Участници: проф. д-р Славка Керемидчиева, доц. д-р Лиляна Василева, доц. д-р Кирил Първанов, доц. д-р Христина Дейкова (Секция за българска етимология), гл. ас. д-р Маргарита Котева, гл. ас. д-р Катерина Ушева

Анотация: „Общославянският лингвистичен атлас“ отразява в лингвогеографски аспект езиковото многообразие и единство на славянските езици на диалектно равнище – специфична част от културния диалог на Европа. ОЛА е мащабен международен проект с участието на 13 национални комисии от европейските страни, в които живее славянско население. За разлика от националните атласи, в които се представят типологичните особености на един език, в ОЛА, за пръв път в световната лингвогеография, обект на изследване са семейство близкородствени езици, като се картографират явленията, които имат общославянско значение. Работи се върху фонетични, граматични и лексикално-словообразователни тонове. Данните на Атласа

дават възможност да се стигне чак до праславянски език, да се проследят диалектните членения, да се открие собственодиалектното и дори да се видят не само езиковите, но и културните връзки и взаимни влияния между славянските народи. Проектът има значение не само за приобщаването на българските учени към европейското изследователско пространство, но и за евроинтеграцията на България в областта на науката и духовната култура.

Проектът се отнася към приоритетното направление на Института за български език „Езиково културноисторическо наследство на българите“.

Резултати: атлас „Общеславянский лингвистический атлас. Серия лексико-словообразователная. Т. 11. „Степени родства“ (българският том); тематично свързани студии и статии; база от данни.

Проект: Лингвогеографско изследване на взаимовръзката между българската и европейската диалектна лексика

Звено: Секция за българска диалектология и лингвистична география

Вид на проекта: колективен

Срок: 11.12.2017 г. – 12.08.2021 г. (удължен с осем месеца – протокол № 15 от Заседание на НС от 26.06.2020 г.)

Финансиране: Фонд „Научни изследвания“

Ръководител: проф. д-р Лучия Антонова-Василева

Участници: проф. д-р Лучия Антонова-Василева, проф. д-р Ана Кочева, доц. д-р Илияна Гаравалова, Кремена Дюлгерова-Узунова (докторант); чл.-кор. проф. д-р Николае Сараманду (Институт за лингвистика „Й. Йордан – Ал. Росети“ при Румънската академия), проф. д-р Мануела Невачи (Институт за лингвистика „Й. Йордан – Ал. Росети“ при Румънската академия)

Анотация: Проектът е насочен към изследването и представянето на словесното богатство на българския език в контекста на езиковото многообразие на Европа на диалектно равнище. Лексеми от българските диалекти ще бъдат съпоставени с техните семантични съответствия по данни от многотомното международно издание „Европейски лингвистичен атлас“ и архивните материали към него. Ще бъдат открити ономазиологичните и семасиологичните паралели, успоредиците при мотивацията на лексемите, успоредиците и различията в морфологичната и словообразователната им структура, съществени фонетични явления. Ще бъдат изработени карти на отделни явления, включващи архивни и литературни източници, в съпоставка с картите на ЕЛА. Значението на работата се състои в установяването на оригиналните елементи и паралелите между българското, славянското, балканското и европейското лексикално богатство на диалектно равнище.

Проектът се отнася към приоритетното изследователско направление на Института за български език „Езиково културноисторическо наследство на българите“.

Резултати: тематично свързани студии и статии, карти и коментари към тях на електронна страница на проекта и в различни наши и чужди издания; доклади у нас и в чужбина на различни научни форуми

Проект: Духовни ценности и традиционна култура

Звено: Секция за етнолингвистика

Вид на проекта: колективен, международен

Партньори: Институт по славистика „Ян Станислав“ при Словашката академия на науките

Срок: 2021 – 2022 г.

Финансиране: Програма „Мобилност“ на Словашката академия на науките

Ръководител: проф. д-р Мария Китанова

Участници: проф. д-р Мария Китанова, доц. д-р Йоанна Кирилова, доц. д-р Калина Мичева-Пейчева; проф. д.ф.н. Марияна Цибранска-Костова (Секция за история на българския език), проф. д-р Елка Мирчева (Секция за история на българския език), доц. д-р Ваня Мичева (Секция за история на българския език); проф. д-р Петер Женюх (ръководител на проекта от словашка страна), проф. д-р Петер Зубко, доц. д-р Катарина Женюхова, д-р Светлана Шашерина.

Анотация: Проблематиката, свързана с духовните ценности и традиционната култура, е обект на проучване в новите направления на антропологичната лингвистика от края на 20. и началото на 21. век. Тя заема своето място в публикациите на специалистите от Московската етнолингвистична школа с ръководител Св. Толстая, от Люблинската етнолингвистична школа с ръководител Й. Бартмински, от Софийския център за етнолингвистични изследвания с ръководител М. Китанова и от Словашката етнолингвистична школа с ръководител П. Женюх. Участниците в проекта работят в областта на историческата лингвокултурология и модерната етнолингвистика, като прилагат диахронния и синхронния метод на изследване. Новото и специфичното в проекта е съчетаването на методите за обработка и анализ на материал от средновековни писмени източници и на данни от традиционната култура на българи и словаци. Това прави този проект иновативен и ценен за развитието на българската и словашката наука. Проектът предвижда: изследване на средновековни писмени източници, за да се открият следи от традиционни вярвания; прилагане на теорията за езиковата картина на света и доминиращите в нея концепти и опозиции, които са свързани с ценностите в традиционната култура, към различни по тип исторически и съвременни писмени източници; формиране на научна теория за духовните ценности, като се докажат връзката и взаимните влияния между официалната и традиционната културна парадигма на концептуално и езиково равнище; съпоставка между духовните ценности в българската и словашката писмена и традиционна култура.

Проектът се отнася към тематичното направление на Института за български език „Езиково културноисторическо наследство на българите“.

Резултати: тематично свързани студии и статии

Проект: Етнокултура и национален комуникативен стил

Звено: Секция за етнолингвистика

Вид на проекта: колективен, национален

Срок: 2017 – 2022 г.

Финансиране: бюджетна субсидия

Ръководител: проф. д-р Мария Китанова

Участници: проф. д-р Мария Китанова, проф. д.ф.н. Мариана Георгиева, доц. д-р Мариана Витанова, доц. д-р Йоанна Кирилова, доц. д-р Калина Мичева-Пейчева, гл. ас. д-р Надежда Николова, д-р Цветелина Ангелова, доц. д-р Ваня Мичева (Секция за история на българския език), ас. Теодора Кръстева

Анотация: Проектът е свързан с изследването на ключови концепти от българската култура и език, включително в съпоставка с други езици. Целта е въз основа на данни от различни източници (синхронни, диахронни и анкетни материали) да се очертаят стереотипите на българина и езиковоспецифичните лексикализации на понятия, свързани с националния бит и култура. Изследователската дейност е насочена също така към разкриването и изучаването на културно-специфичните особености на комуникацията, на национално-културната съставяща на речта, както и към системното проучване и описание на граматичната система на българския език. В рамките на проекта се разработват три теми. Първата тема „Асоциативният свят на българина“ (2020 – 2022 г.) е с ръководител проф. д-р Мария Китанова и участници: проф. д-р Мария Китанова, доц. д-р Мариана Витанова, доц. д-р Йоанна Кирилова, доц. д-р Калина Мичева-Пейчева, доц. д-р Ваня Мичева, гл. ас. д-р Надежда Николова, д-р Цветелина Ангелова. Изследването е свързано с българското участие в проекта EUROJOS. Методологията, по която се работи, е създадена от Люблинската етнолингвистична школа и включва проучване на синтагматичните и парадигматичните отношения на лексемите. Ще се изследват родината като ценност в българската езикова картина на света, както и концептите здраве, душа, народ, справедливост и солидарност. Втората тема е „Когнитивни аспекти на изречението“ (16 юли 2020 г. – 15 юли 2023 г.) с изпълнител проф. д.ф.н. Мариана Георгиева. Целта е да се представят ресурсите на граматикализацията в строежа и състава на изречението чрез когнитивния подход и да се изследват проекциите на езиковата категоризация на факти и събития от действителността в категоризацията в синтаксиса чрез анализ на позиции в структурата и в състава на изречението. Третата тема „Езикова личност и езиково пространство в медийния дискурс“ (1 септември 2020 г. – 1 септември 2023 г.) е с ръководител проф. д.ф.н. Мариана Георгиева и участници: проф. д.ф.н. Мариана Георгиева, доц. д-р Владислав Миланов (външен сътрудник, Софийски университет „Св. Климент Охридски“) и ас. Теодора Кръстева. Целта е да се представят езиковата личност в медийния дискурс като инициатор, като автор и като адресат, както и параметрите на езиковото пространство в медийния дискурс като референция на концептосферата на публичното пространство. Анализът на вербалните и невербалните средства за референция на езиковата личност е средство за определяне на аксиологията и интерпретацията на езиковото съзнание в публичните му валенции. Проследява се езиковата агресия, както и неоконцептите в езиковото съзнание в медийния дискурс. За целите на проекта ще се ползват контекстовият метод, статистическият метод, когнитивният метод.

Проектът се отнася към приоритетните направления на Института за български език „Езиково културноисторическо наследство на българите“, „Теоретични езиковедски изследвания“, „Езикова култура“.

Резултати: монографии, тематично свързани студии и статии; бюлетин

Проект: Проблеми при етимологизуване на българска и сръбска лексика

Звено: Секция за българска етимология

Вид на проекта: колективен, международен

Партньор: Институт за сръбски език при Сръбската академия на науките и изкуствата

Срок: 2020 – 2022 г.

Финансиране: международен обмен по двустранни спогодби на БАН

Ръководител: доц. д-р Христина Дейкова

Участници: доц. д-р Христина Дейкова, гл. ас. д-р Симеон Стефанов, Красимира Фучеджиева; от сръбска страна: акад. Александар Лома (ръководител на проекта), ст.н.с. д-р Снежана Петрович, н.с. д-р Мария Вучкович, н.с. д-р Мая Калезич, доц. д-р Орсат Лигорио, Мария Гмитрович.

Анотация: Проектът е насочен към етимологичната практика, свързана с изработването на етимологични речници, които обхващат голям по обем езиков материал и отделят особено внимание на диалектната лексика – „Български етимологичен речник“ и „Етимолошки речник српског језика“. В рамките на проекта ще се обсъждат и решават сходни изследователски проблеми, свързани с т.нар. диалектна етимология, с реконструиране на праславянска лексика, вкл. диалектна южнославянска праславянска лексика, с установяване на балканския произход на някои общи заемки в двата езика – най-вече балкански гърцизми и балкански турцизми. Целта на съвместната работа е оптимизиране на етимологичната практика при изработването на двата големи етимологични лексикографски труда.

Проектът се отнася към приоритетните направления на Института за български език „Езиково културноисторическо наследство на българите“ и „Академични речници на българския език“.

Резултати: тематично свързани студии и статии

Проект: Личните имена в България в началото на 21-и век

Звено: Секция по ономастика

Вид на проекта: колективен, национален

Срок: декември 2019 г. – декември 2022 г.

Финансиране: Фонд „Научни изследвания“, договор № КП-06-Н40/10

Ръководител: проф. д.ф.н. Анна Чолева-Димитрова

Участници: проф. д.ф.н. Анна Чолева-Димитрова, доц. д-р Мая Влахова-Ангелова, гл. ас. д-р Надежда Данчева, д-р Гергана Петкова (външен сътрудник, Медицински университет, Пловдив), ас. Кристина Петрова (докторант, до м. декември 2020 г.)

Анотация: Проектът цели да бъде изследвано състоянието на българската личноименна система в началото на 21 в., като се акцентира върху динамиката в нейното развитие за период от 10 години (2008 – 2018 г.). Предвижда се да бъде осъществено мащабно корпусно базирано изследване на имената на новородените деца в 8 от най-големите градове от цялата територия на България. Особено внимание ще се обърне върху имената с устойчиво разпространение в българската личноименна система; конкуренцията между традиционни и домашни имена и техните по-нови, заети от чужди езици варианти; структурата на съвременните лични имена, както и техния правопис. Изследването ще позволи да се открие влиянието на глобалните тенденции

върху българската личноименна система след приемането на България в ЕС (2007 г.), а също така ще се установи доколко и под каква форма продължават да съществуват традиционните модели за назоваване в българското общество.

Проектът се отнася към приоритетното направление на Института за български език „Езиково културноисторическо наследство на българите“.

Резултати: монография, тематично свързани студии и статии.

Проект: Проучвания на българския език

Вид на проекта: колективен, национален

Срок: 01.01.2020 г. – 31.12.2021 г.

Финансиране: Националната научна програма „Културноисторическо наследство, национална памет и обществено развитие“, финансирана от МОН по договор за сътрудничество между БАН, СУ и други висши учебни заведения

Ръководители: доц. д-р Татяна Александрова, проф. д-р Лучия Антонова-Василева, проф. д-р Диана Благоева

Институтът за български език участва със следните задачи:

Създаване и обогатяване на комплекс от въпроси, отговори и кратки бележки по актуални езикови проблеми

Участници: доц. д-р Татяна Александрова, доц. д-р Руска Станчева, доц. д-р Катя Чаралозова, доц. д-р Милен Томов, доц. д-р Цветелина Георгиева, проф. д.ф.н. Марияна Цибранска-Костова, проф. д-р Диана Благоева, проф. д-р Сия Колковска, проф. д-р Мария Китанова, доц. д-р Георги Митринов, доц. д-р Мариана Витанова, доц. д-р Ваня Мичева, доц. д-р Илияна Гаравалова, доц. д-р Надежда Костова, доц. д-р Йоанна Кирилова, доц. д-р Калина Мичева, гл. ас. д-р Илияна Кунева, Лора Желева (докторант), д-р Жанета Златева, ас. Малина Стойчева (докторант), гл. ас. д-р Ванина Сумрова, гл. ас. д-р Атанаска Атанасова, гл. ас. д-р Магдалена Абаджиева, гл. ас. д-р Светлозара Лесева, гл. ас. д-р Мария Годорова, Красимира Фучеджиева

Резултати: 1. Разширяване и обогатяване на справочника „Езикови справки по интернет“ <<http://ibl.bas.bg/ezikovispravki/kategorii/>> чрез въвеждане на нови 500 реални потребителски въпроса и техните отговори по актуални езикови проблеми. 2. Създаване, редактиране и публикуване във вестник „Аз-буки“ (печатно и онлайн издание), както и в онлайн справочника „Написаното остава. Пиши правилно!“ (https://ibl.bas.bg/ezikovi_spravki/) на 52 кратки езикови бележки по различни въпроси на българския език. 3. Подготовка за отпечатване на „Речник на новите думи в българския език (от първите две десетилетия на ХХІ век)“ – съвместна дейност с екипа, работещ по задачата ***Осъвременяване на лексикографските ресурси***. 4. Разработване и публикуване на научни статии. 5. Участия с доклади в научни форуми.

Разширяване и обогатяване на съдържанието на Картата на диалектната делитба на българския език

Участници: проф. д-р Лучия Антонова-Василева, проф. д-р Славка Керемидчиева, доц. д-р Лиляна Василева, проф. д-р Ана Кочева, доц. д-р Илияна Гаравалова, доц. д-р Кирил Първанов, доц. д-р Георги Митринов, гл. ас. д-р Маргарита Котева, гл. ас. д-р Катерина Ушева.

Резултати: 1. Обогаляване на информацията за българските говори. 2. Създаване на описания за връзката между диалектната основа на речта със затрудненията при правописа и правописа. 3. Създаване на фотогалерия към картата с информация за традиционния бит на българина в наши дни. 4. Провеждане на командировки за събиране на нови диалектни данни (по възможност). 5. Монтиране на дигиталните образци и информацията за диалектите на картата. 6. Монтиране на фотогалерията и езиковедската информация за връзката на диалектната реч с трудностите в правописа и правописа към сайта на проекта.

Осъвременяване на лексикографските ресурси

Участници: проф. д-р Диана Благоева, проф. д-р Сия Колковска, проф. д.ф.н. Лилия Крумова-Цветкова (извънщатен сътрудник), проф. д.ф.н. Мария Чоролеева (извънщатен сътрудник), доц. д-р Цветелина Георгиева, доц. д-р Надежда Костова, гл. ас. д-р Ванина Сумрова, гл. ас. д-р Михаела Кузмова, Светломира Манова.

Резултати: 1. Преработка, научна редакция и техническа обработка на 320 печатни страници от т. 5 и 315 печатни страници от т. 6 на „Речник на българския език“. 2. Публикуване на „Речник на новите думи в българския език (от първите две десетилетия на 21. век)“. 3. Разработване и публикуване на научни статии по въпросите на българската лексикография. 4. участие с доклади в научни конференции.

Електронни езикови ресурси и програми за тяхната обработка

Проект: **Многоезикови ресурси за CEF.AT от областта на законодателството (MARCELL) (Multilingual Resources for CEF.AT in the legal domain)**

Звено: Секция по компютърна лингвистика

Вид на проекта: колективен, международен

Партньори: Изследователски институт по лингвистика, Унгарска академия на науките (координатор); Университет на Загреб, Хърватия; Институт по компютърни науки, Полска академия на науките; Институт за изкуствен интелект, Румънска академия; Институт по лингвистика „Людовит Щур“, Словацка академия на науките; Институт „Йожеф Стефан“, Словения

Срок: 01.10.2018 г. – 31.03.2021 г. (удължен с шест месеца – протокол от заседание на НС от 21.12.2020 г.)

Финансиране: Изпълнителна агенция за иновации и мрежи. Механизъм за свързване на Европа

Ръководител: проф. д-р Светла Коева

Участници: проф. д-р Светла Коева (до 30 юни 2020 г.), проф. д-р Тинко Тинчев, гл. ас. д-р Валентина Стефанова, гл. ас. д-р Цветана Димитрова, гл. ас. д-р Димитър Георгиев (до 18.02.2019 г.), Мартин Ялъмов, Валери Костов (от 25.02.2019 до м. август 2019 г.), Никола Обрешков (от м. септември 2019 г.)

Анотация: Основната цел на проекта (<http://marcell-project.eu>) е разработването на устойчива инфраструктура за събиране и семантична обработка на документи от националното законодателство (закони, постановления, наредби и др.) на България,

Полша, Румъния, Словакия, Словения, Унгария и Хърватия в помощ на обучението на съвременни системи за автоматичен превод. Конкретните задачи на екипа от Института за български език включват: създаване на инфраструктура за автоматично събиране, предварителна обработка и лингвистична анотация на документи от националното законодателство на България; семантична сегментация на данните; междуезиково семантично съотнасяне между различни по големина части от текстовете (думи, фрази, изречения, абзаци).

Резултатите от проекта са предназначени за системите на Платформата за автоматичен превод на Механизма за свързване на Европа (CEF.AT). Качеството на автоматичния превод зависи от обучението на системите за превод на базата на голямо количество преводни документи от дадена тематична област. Значението на автоматичния превод нараства все повече заедно с нарастването на икономическите, политическите и културните връзки между отделните (европейски) държави.

Проектът се разработва в рамките на приоритетното направление на Института за български език „Електронни езикови ресурси и програми за тяхната обработка“.

Резултати: инфраструктура за автоматично извличане и семантична обработка на многоезикови документи; лингвистично обработени и семантично свързани данни от областта на законодателството за седем европейски езика

Проект: Колекция от многоезикови ресурси за CEF.AT (CURLICAT) (Curated Multilingual Language Resources for CEF. AT)

Звено: Секция по компютърна лингвистика

Вид на проекта: колективен, международен

Партньори: Изследователски институт по лингвистика, Унгарска академия на науките; Университет на Загреб, Хърватия, Факултет по хуманитарни и социални науки; Институт по компютърни науки, Полска академия на науките; Институт за изкуствен интелект, Румънска академия; Институт по лингвистика „Людовит Щур“, Словацка академия на науките; Институт „Йожеф Стефан“, Словения

Срок: 01.06.2020 г. – 31.05.2022 г.

Финансиране: Изпълнителна агенция за иновации и мрежи. Механизъм за свързване на Европа. Сектор „Телекомуникации“.

Ръководител: проф. д-р Светла Коева

Участници: проф. д-р Светла Коева (от 01.07.2021 г.), проф. д-р Тинко Тинчев, гл. ас. д-р Цветана Димитрова, гл. ас. д-р Валентина Стефанова, Мартин Ялъмов, Никола Обрешков

Анотация: Проектът ще предостави подобрени и обработени по подходящ начин езикови ресурси за седем езика: български, хърватски, унгарски, полски, румънски, словашки и словенски. Ресурсите ще бъдат от следните тематични области: финанси, здравеопазване, научни изследвания, културно наследство, образование, икономика, политика, от Инфраструктурата за дигитални услуги на Механизма за свързване на Европа.

Конкретните цели на проекта са насочени към: създаване на многоезиков ресурс с документи от разнообразни тематични области; автоматична лингвистична анотация

на многоезиковия ресурс; автоматична лингвистична обработка и обогатяване на многоезиковия ресурс.

Резултатите от проекта, които ще осигурят най-малко 140 милиона думи (по 20 милиона за език), ще се използват при обучението на системите за автоматичен превод на Платформата за автоматичен превод на Механизма за свързване на Европа (CEF.AT) Качеството на автоматичния превод зависи от обучението на системите за превод на базата на голямо количество преводни документи от дадена тематична област. Значението на автоматичния превод нараства все повече заедно с нарастването на икономическите, политическите и културните връзки между отделните (европейски) държави.

Проектът се разработва в рамките на приоритетното направление на Института за български език „Електронни езикови ресурси и програми за тяхната обработка“.

Резултати: лингвистично обработени и анотирани езикови данни от разнообразни тематични области (най-малко 20 милиона думи), софтуер, инфраструктура за извличане и семантична обработка на документи.

Проект: **Обогатяване на семантичната мрежа Уърднет с концептуални фреймове**

Звено: Секция по компютърна лингвистика

Вид на проекта: колективен, национален

Срок: 01.01.2021 г. – 31.12.2023 г.

Финансиране: Фонд „Научни изследвания“

Ръководител: проф. д-р Светла Коева

Участници: проф. д-р Светла Коева, проф. д-р Тинко Тинчев, гл. ас. д-р Валентина Стефанова, гл. ас. д-р Мария Тодорова, гл. ас. д-р Светлозара Лесева, гл. ас. д-р Цветана Димитрова, д-р Ивелина Стоянова, Христина Кукова, Мартин Ялъмов, Кузман Белев, Виктория Петрова (докторант)

Анотация: Предлаганото теоретично изследване е насочено към семантично описание и типологизация на глаголните предикати, принадлежащи към основния понятиен апарат. Семантичното описание ще се основава на разработването на система от абстрактни концептуални фреймове, представящи семантичната структура на глаголи от основната лексика (включително на деца от определена възрастова група), и интегрирането на концептуалните фреймове в структурата на семантичната мрежа Уърднет. Фундаменталният характер на изследванията се предпоставя от дефинирането на понятието концептуален фрейм: абстрактна структура, която се описва посредством уникално множество от семантични релации между: а) множество от глаголни предикати в Уърднет, асоциирани с определен семантичен клас, който отразява свойствата на фрейма; б) елементи на фрейма, представлявани от синонимни множества на съществителни имена, съотнесени с определен семантичен клас (или класове), който отразява свойствата на елементите на фрейма; с) семантичните релации между множеството от предикати и неговите елементи. Абстрактното лингвистично моделиране ще доведе до теоретични обобщения за онтологичното описание на семантичните класове на съществителните, за системата от концептуални фреймове, както и за комплексното представяне на семантичната информация. Проектът цели

интеграция на концептуална и лексикална информация с информация за синтактичните структури, в които участват лексикалните единици.

Проектът се разработва в рамките на две от приоритетните направления на Института за български език – „Електронни езикови ресурси и програми за тяхната обработка“ и „Теоретични езиковедски изследвания“.

Резултати: тематично свързани студии и статии; колективна монография с рецензирани студии и статии; семантични ресурси, достъпни в интернет; софтуер за създаване, редактиране и визуализация на концептуални фреймове

Проект: Обогатяване на лингвистични ресурси с деривационно свързани несвободни фрази

Звено: Секция по компютърна лингвистика

Вид на проекта: колективен, международен

Партньор: Институт за изследване на изкуствения интелект „Михай Дръгънеску“ към Румънската академия

Срок: 2018 г. – юни 2021 г. (удължен с шест месеца – протокол № 26 от заседание на НС от 04.12.2020 г.)

Финансиране: международен обмен по двустранни спогодби на БАН

Ръководител: гл. ас. д-р Светлозара Лесева (от българска страна)

Участници: гл. ас. д-р Светлозара Лесева, гл. ас. д-р Цветана Димитрова, гл. ас. д-р Мария Тодорова, гл. ас. д-р Валентина Стефанова, д-р Ивелина Стоянова; от румънска страна: ст. изсл. II ст. д-р Верджиника Митителу (ръководител на проекта), д-р Раду Йон, д-р Елена Иримия, д-р д-р Тибериу Борош, д-р Соня Пипа, д-р Мария Митрофан

Анотация: Целта на проекта е разпознаването и описанието на несвободни фрази, най-често глаголни, и техни производни несвободни фрази (*разбивам сърцето > разбиване на сърцето; разбивач на сърца*), включително на номинални и адективни групи с причастия и др. По-конкретно са включени следните задачи: описание на несвободните фрази, техните производни и отношенията между тях в лингвистични ресурси (Българския и Румънския уърднет); автоматичното откриване на такива единици в корпуси за целите на различни приложения. Описанието на несвободни фрази и производните им позволява създаването на по-точна картина за използването и дистрибуцията им, както и извличането на смислови връзки и автоматичното разпознаване на формално различни, но семантични близки и синтактично съотносими структури.

Проектът се отнася към тематичното направление „Електронни езикови ресурси и програми за тяхната обработка“.

Резултати: обогатено съдържание на Българския уърднет (чрез описание на несвободните фрази и техните деривати несвободни фрази), корпуси с анотирани несвободни фрази; усъвършенствана система за автоматично разпознаване и анотация на несвободни фрази; тематично свързани студии и статии

Проект: Онлайн библиография на славянското езикознание

Звено: Секция по терминология и терминография

Вид на проекта: колективен, международен

Партньор: Институт по славистика при Полската академия на науките

Срок: 2018 г. – юни 2021 г. (удължен с шест месеца – протокол № 21 от заседание на НС от 28.09.2020 г.)

Финансиране: международен обмен по двустранни спогодби на БАН

Ръководител: гл. ас. д-р Екатерина Петкова

Участници: гл. ас. д-р Екатерина Петкова, гл. ас. д-р Велислава Стойкова (от октомври 2018 г.); от полска страна: д-р Павел Ковалски, Якуб Банасяк

Анотация: Проектът включва теоретична и приложно-методологична част – изграждане на информационна система в областта на езикознанието и обогатяване на библиографската база от данни на славянското езикознание в Полша и България от началото на XXI в. За целта се изработват и прилагат подходящи лингвистични методи и инструменти, като например метод на езиково моделиране при извличане на информация. Изработва се набор от ключови думи от българската лингвистична терминология като еквивалент на полския модул (полска лингвистична терминология) на базата от данни iSybislaw. Осигурен е свободен достъп до базата данни (линк), с което се подпомага работата на международната езиковедска общност и развитието на славистичните изследвания в частност.

Проектът се отнася към приоритетното изследователско направление на Института за български език „Електронни езикови ресурси и програми за тяхната обработка“.

Резултати: обогатяване на базата от данни с български материал, тематично свързани студии и статии върху особеностите на базата данни iSybislaw.

Проект: Интерактивна кулинарна карта на българската езикова територия

Звено: Секция за българска диалектология и лингвистична география

Вид на проекта: колективен, национален

Срок: 2019 г. – 20 юни 2022 г.

Финансиране: Фонд „Научни изследвания“

Ръководител: проф. д-р Ана Кочева

Участници: проф. д-р Ана Кочева, проф. д-р Славка Керемидчиева, гл. ас. д-р Маргарита Котева, Ализа Халил (докторант)

Анотация: Основната цел на проекта „Интерактивна кулинарна карта на българската езикова територия“ е да създаде интерактивна кулинарна карта на българската езикова територия в интернет, която ще представи както пред научната, така и пред широката общественост у нас и в чужбина езикови и етнографски материали, аудио- и видеозаписи, а също и галерия от снимки, свързани с кулинарната култура на българите като част от националната идентичност. Материалът ще бъде актуален и автентичен, събран по време на експедиции. Проектът е оригинално научно-приложно изследване както по своя замисъл и методика, така и по своята реализация, като е съобразен с най-новите съвременни технологии. Широката популяризация на картата има за цел да предизвика голям обществен интерес към националната кухня и разпространението на българския език и диалекти във и извън държавните граници.

Проектът се отнася към две тематични направления на Института за български език – „Електронни езикови ресурси и програми за тяхната обработка“ и „Езиково културноисторическо наследство на българите“.

Резултати: компютърно приложение в интернет (база от данни и интерактивна кулинарна карта).

Участие на сътрудници на Института за български език в проекти на други звена на БАН:

Проф. д.ф.н. Марияна Цибранска-Костова: **Изкуства, литература и власт в контактните зони (Православие и Ислям; Православие и Католицизъм). Прославата на властта срещу оспорването на властта.** Проект на Института за исторически изследвания на БАН, който се разработва в рамките на международния обмен по двустранни спогодби на БАН с партньорска организация Института по археология и история на изкуството (Клуж-Напока) при Румънската академия. В проекта участват български учени от Института за исторически изследвания, Института по изкуствознание, Института за български език и Кирило-Методиевския научен център при БАН. Ръководител от българска страна е проф. д.и.н. Илия Илиев.
Срок: 2020 – 2022 г.

Проф. д-р Лучия Антонова: **Българите в Западните Балкани (100 години преди и след Ньой).** Проект на Института за исторически изследвания при БАН, финансиран по договор с Фонд „Научни изследвания“, с ръководител доц. д-р Александър Гребенаров. Срок: декември 2018 г. – 2021 г.

Проф. д-р Мария Китанова: **Българският литературен пантеон и славянският свят в научното наследство на Борис Йоцов. Реконструкция на идеите.** Проект на Института за литература при БАН, финансиран по договор с Фонд „Научни изследвания“, с ръководител проф. д.ф.н. Румяна Дамянова.
Срок: декември 2017 г. – юни 2021 г.

Гл. ас. д-р Надежда Николова: **Събиране на нови данни и обобщаване на информацията за флористичното и растително разнообразие на България и Балканския полуостров.** Проект към Института по биоразнообразие и екосистемни изследвания при БАН с координатори проф. С. Банчева и проф. И. Апостолова. Гл. ас. д-р Н. Николова участва в Работен пакет № 5, озаглавен „Етнокултурни и езикови аспекти на растенията в България“.
Срок: 2020 – 2022 г.

Проекти, които не са част от научноизследователския план за 2021 г.:

Проект: **Книжнината на българите католици и културната граница между Източните и Западните Балкани през XVIII – XIX в.**

Вид на проекта: индивидуален

Срок: март 2019 г. – декември 2021 г.

Финансиране: Национална програма „Млади учени и постдокторанти“

Изпълнител: гл. ас. д-р Магдалена Абаджиева (научен консултант: проф. д.ф.н. Марияна Цибранска-Костова)

Проект: Написаното остава. Пиши правилно!

Срок: 2019 – 2021 г.

Ръководител: проф. д-р Светла Коева

Участници: проф. д-р Светла Коева, проф. д.ф.н. Марияна Цибранска-Костова, проф. д-р Диана Благоева-Стефанова, проф. д-р Елка Мирчева, проф. д-р Лучия Антонова-Василева, доц. д-р Ваня Мичева, доц. д-р Явор Милтенов, доц. д-р Милен Томов, доц. д-р Надежда Костова, доц. д-р Илияна Гаравалова, доц. д-р Калина Мичева-Пейчева, доц. д-р Йоанна Кирилова, гл. ас. д-р Магдалена Абаджиева-Йорданова, гл. ас. д-р Катерина Ушева, гл. ас. д-р Симеон Стефанов, гл. ас. д-р Илияна Кунева, гл. ас. д-р Надежда Данчева, гл. ас. д-р Светлозара Лесева, гл. ас. д-р Валентина Стефанова, гл. ас. д-р Мария Тодорова, д-р Жанета Златева, Лора Желева (докторант), ас. Малина Стойчева (докторант), ас. Теодора Кръстева, Христина Кукова, Красимира Фучеджиева, Мартин Ялъмов.

Планът е приет от Научния съвет на Института за български език „Проф. Любомир Андрейчин при БАН“ на 11 март 2021 г. (протокол № 4).